

TORQUATO TASSO

OSVOBOZENÝ
JERUZALÉM

TORQUATO
TASSO

OSVOBOZENÝ
JERUZALÉM

ve vyprávění

a výběru

Alfreda

Giulianiho

Knihovna JU - PF

ODEON

Meč pomaleji vsadit ránu padne
a hlas trub k boji zemdlévá a slábne.

Na cimbuří už zjevuje se zase
houf uprchlíků, strachem odtud hnaný.
Ženy vyzbrojí k boji v krátkém čase
láska k vlasti a vzor statečné panny.
Na valy běží, žádná neleká se,
vlas rozpuštěn a sukně podkasány.
Metají kopí, zrak odvahou plane
nastavit hruď pro hradby milované.

Krásná bitva pokračuje. I Guelf, Raymond a Eustach padají zranění. Naši známí Argant a Soliman, které nikdy neunaví zasazovat rány mečem, se vrhnou před hradby a brzy se vrší kolem nich hora trosek: pobití lidé, rozbité štíty, přílby, přeražené žebříky, roztržštěné berany. Dvěma planoucími piniemi by chtěli podpálit dřevěný hrad, ale Tankréd je zažene zpátky a pronásleduje je se svými rytíři, dokud se ti dva nepostaví před průlom, aby zabránili křižákům v průchodu. Potom Goffreda uzdraví anděl strážný, velitel se vrátí k hradbám, zasadí ránu kopím Argantovi a prorazí mu štít a krunýř. Čerkes je zraněn, ale zuřivě se směje, vyrve si ostří z masa, mrští je sám po Goffredovi a křičí na něho: „Vem si zpátky svoje zbraně!“ Goffredo uhne ráně a kopí se zabodne do hrdla jeho zbrojnoši Sigierimu. A Soliman kamenem srazí normandského vévodu Roberta. Pak se snese noc, Goffred se stáhne zpátky a dá dopravit do bezpečí zraněné a vzácnou pohyblivou věž. Neví, že ten jeho dřevěný výtvar má už hodiny spočítané.

DVANÁCTÁ EPIZODA

Klorindina smrt a převtělení

entokrát se musíme napřed zmínit o jedné události, která se týká svatého Jiří a Klorindiny matky; brzy se ukáže, proč jsme se nemohli vyhnout této odbočce. Klorindina matka, Etiopka křesťanské víry, manželka krále Senapa, byla horlivou ctitelkou svatého Jiří. Podobu přísného a sličného svatého rytíře, který zabíjí kopím draka a zachraňuje z jeho drápů krásnou princeznu, zachycovala malba, kterou královna chovala ve své komnatě. Princezna na obraze měla bílou pleť a osud tomu chtěl, že černá královna přivedla na svět holčičku bílé pleti. Lid by byl možná věřil, že neobvyklý případ je div způsobený tím, jak upřeně a vytrvale se královna dívala na obraz. Ale krajně žárlivému Senapovi by takové vysvětlení připadalo směšné: bílá dcera byla pro něho jasný důkaz zrady. Ze strachu, aby ji manžel nepovažoval za nevěrnici, svěří matka maličkou svému muslimanskému sluhovi Arsetovi, zamění ji za černé novorozeně a sluhovi poručí, aby Klorindu vychoval jako křesťanku a vždy prosil o její ochranu svatého Jiří. Ale Arsete, který po dlouhém putování našel útočiště v Egyptě, vychová Klorindu v moslimské víře a nikdy jí neodhalí její původ. Jedinou poctou – lze-li to tak nazývat – svatému rytíři je, že Arsete podporuje v Klorindě její sklony a dá jí ryze válečnickou výchovu. Čas od času se starému musulmanovi zjevuje ve snu svatý Jiří a volá na něho: „Zrádce!“, ale Arsete na to nedbá. Až mu jednoho dne světec oznámí, že jeho podvod mu nebude nic platný, neboť se blíží hodina, kdy se Klo-

rinda doví pravdu. V tu chvíli se stařec rozhodne promluvit, ale už je příliš pozdě, aby zarazil běh událostí.

Po odražení křižáckého útoku se na Jeruzalém snesla noc a moslimové bdí. Mág Ismen připravuje zápalnou směs síry a smoly, Klorinda svlékne svůj obvyklý stříbrný oděv a oblékne černý šat. Argant schová dvě pochodně do měděných krabic a vybere dvě zarezivělé zbroje. Není pochyby, připravují lstivý přepad. Král Aladín schválil Klorindin odvážný plán a dovolil Argantovi, aby ji doprovázel. Starý Arsete si uvědomí, o jak nebezpečný podnik jde. Otřesen posledním zjevením svatého Jiří, vezme si Klorindu stranou a přizná jí celou historii, kterou již známe. Klorinda si myslí, že teď už chápe, proč i ona minulou noc viděla ve snu svatého Jiří, který k ní kupodivu hovořil o křtu a o křesťanské duši. Je zmatená, ale co může dělat? Změnit naráz víru a osobnost? Zradit úmluvy a přísahy? Nyní je muslimanka a zapálí dřevěnou věž.

Klorinda a Argant, vyzbrojení Ismenovou směsí a ukrytými pochodněmi, jdou ke křižáckému táboru. Opatrně se připlíží až k linii stráží a pak procházejí mlčky rychle mezi hlídkami; ty jsou překvapeny, žádají heslo, a když nedostanou odpověď, volají na poplach. Někdo se pokusí vrhnout se na neznámé, ale má stěží čas vletět na jejich meče. Nastane okamžik zmatku. Klorinda a Argant toho využijí, aby se jako blesk přiblížili k věži, zapálili doutnáky a hodili na lešení sirné a smolné koule. Oheň vyšlehne okamžitě a plameny živí vítr. Věž se zhroutí. (XII, 46—71)

Plamenné koule vidíš, jak tu víří,
kotouče dýmu, jenž se k nebi žene.
Vítr vane a požár silou hýří
a shromažďuje ohně roztroušené.
Zraky Franků velký jas hrůzou šíří,
ač rychlí jsou a zbraně připravené,
věž stavěná tak dlouho, jedním rázem,
děsivá v boji, náhle padá na zem.

Dva oddíly křesťanů meztím
řítí se k místu, kde se požár zvedá.
Argant hrozí: „Ten oheň uhasím
vaší krví!“ a tvář je vzteky bledá.
Ke Klorindě přitisknut bokem svým
však ustupuje, krok vrch hory hledá.
Dav víc než potok za deště se šíří,
jde jim v patách a na svah s nimi míří.

Zlatá brána je dokořán v tu chvíli,
v ní s celým vojskem vladař města stojí,
chce přijmout reky, již se navrátili
díků štěstěně, po tak velikém boji.
Už spolu oba k prahu zamířili,
nepřítel však už v patách se jim rojí.
Král zažene je, bránu uzavírá.
Jen Klorinda zůstává venku sirá.

V té chvíli, kdy se brána zavírala,
jediná ze všech sama tady zbyla,
na Arimona ven se k pomstě hnala
splatit ránu, již od něj utržila.
Ani Argant, v němž krutá zloba plála,
nepostřehl, že houf svůj opustila.
Vřava bitvy a vzduch hustý jak mrak
braly mu starost o druhé, i zrak.

Jen zchladila však mysl rozezlenou
krví soka, k sobě hned přišla zase.
Když uviděla bránu uzavřenou,
houf nepřátel, tu za ztracenou má se.
Že nevšimavě však se kol ní ženou,
nová lest ji napadne v krátkém čase:

předstírá, že je jednou z nich, a vmžiku
vmísí se v dav křesťanských bojovníků.

Pak jako vlk, když tiše v hvozd se vplíží
po zločinu a z cesty pouskočí,
ve zmatku, za tmy se jí bez obtíží
zdařil útěk a krok hned stranou točí.

Jenom Tankréd, jenž náhle se sem blíží,
ji zpozoroval, neztrácí ji z očí.
Přišel, když stála Arimona v klání,
uviděl ji a postavil se za ni.

Zbraň chce s ní zkřížit. Jak muže ji cení,
jenž hoden je s ním bít se odhodlaně.
Krouží kol ní a ona po hřebeni
se – chtivá vejít – blíží k další bráně.
Je stále za ní v divém rozběsnění,
a ona, v patách slyšíc řinčet zbraně,
otáčí se a křičí: „Co mi chceš,
že se tak ženeš?“ A on: „Smrt a řež!“

„Dřív řež, pak smrt, obojí můžeš mít,
když si je žádáš!“ odvěti a stane.
Tankréd, když vidí soka pěšky jít,
seskočí s koně v chvíli nečekané.
Meč v pěsti sevrou, hotovi se bít,
pýcha vzrůstá a hněv v nich obou plane,
že proti sobě táhnou harcující
jak žárliví a rozdráždění býci.

Plného slunce, plné arény
hodné bylo to klání plné vzteku.

Ó noci, jejímž šlárem zastřeny,
i zapomněním, byly činy reků,
dovol, ať mnou jsou ze tmy zdviženy
a zachovány jasu příštích věků!
Ať žije jejich sláva! A ať s ní
památka žhne z tvých temnot v příštích dni.

Nekryjí se, neodrážejí zpět,
obratnost v boji neplatí tu nic,
plné či plané rány nevidět,
noc zaslepuje vztekem víc a víc,
slyšíš meče na sebe narážet
čepel o čepel, zírají si vstříc.
Noha je pevná, paže bez umdlení,
sečná ni bodná rána marná není.

K pomstě je vztek a hanba vydražďují
a pomsta k nové pomstě probouzí.
Překotněji si rány zasazují,
nový osten je nově popouzí.
Boj rychlejší je, překotněji bují,
meč k ničemu, ruka se nevzpouzí
užít jílce a zuřivostí němí
střetají se štíty a přílbicemi.

Tříkráte rytíř dívku pevně stiskne
v svých silných pažích; stejně tolikrát
vyrve se mu, vždyť v nenávisti tiskne
jí sok, ne milý, který má ji rád.
Vrátí se k meči, nová krev jim tryskne
oběma z ran; už únavu je znát
a tak se stáhnou přec po dlouhém klání
oba dva zpět, bez dechu, vyčerpání.

Znaven tu jeden na druhého zírá,
jílec podpírá oslabená těla.
Poslední hvězdy svít na nebi zmírá
za rozbřesku, jímž už se východ bělá.
Tankréd vidí, že krve větší míra
než jeho, ji v souboji zkrvácela.
Cítí pýchu. Ach, mysl pošetilá,
vzlétlá, jen závan štěstí pocítila!

Z čeho se, bědný, těšíš? Ach, jak brzy
zhořkne ti triumf i tvé vychloubání!
Každíčkou krůpěj krve mořem slzí
splatí tvé oči v hořkém nařikání!
Tak v mlčení upřeli pohled drzý
na sebe oba, kláním uondáni.
Posléz Tankréd mlčení přerušil:
chtěl poznat jméno soka, s nímž se bil.

„Neštěstím je, že odvaha se bít,
tak veliká, je kryta mlčením.
Jestli zlý osud přichází nám vzít
chválu i úctu k činům statečným,
mohou-li prosby v klání místo mít,
stav svůj mi odhal a své jméno s ním,
ať jak vítěz či poražený zvím,
koho smrtí či porážkou tu ctím!“

Odpoví vztekle: „Nadarmo se ptáš
na to, co tajit povždy zvyk můj byl.
Ať kdokoliv jsem, před sebou tu máš
jednoho z těch, kdo věž vám zapálil.“
Tankréd vzplál hněvem: „Čím se vychloubáš,
v nepravou chvíli jsi mi prozradil!

Tvá řeč i tvoje mlčení mne žene,
barbare drzý, pomstít nepomstěné!“

Do srdcí hněv se vrátí. Jím je hnaný
každý, byť sláb již, k boji. Hrozná řež,
v níž bez umění, síly vyčerpány,
jen zuřivostí hnán se vrhá v seč.
Jak krvavé a jak široké brány
tu otevírá dopadnuvší meč
v zbroji i tělech! A když duch se brání
vyjít ven z hrudí, drží jej pohrdání.

Jako Egejské moře, po té chvíli,
kdy severák i jižní vítr ztich,
nezklidní řev a poryv, který šílí
v mohutných vlnách, dosud vzbouřených,
tak, ač je s krví opustily síly,
co paže hnaly k ranám, dosud v nich
původní žár zažihá plamen v duši
a dráždí je, že hrůzu k hrůze vrší.

Však hle, osudná hodina už bije,
Klorindin život ku konci se blíží.
On vbodne meč, jenž krev tak chtivě pije,
do krásné hrudi, téměř bez obtíží.
Šat krumplovaný zlatem, který kryje
líbezné prsy, z něžné, lehké stříži,
zalévá horký proud. A cítí, slabá,
že zemdlivá a vážne noha chabá.

Ač probodenou, vítěz dále štve ji,
ohrožuje, sleduje šlépěje.

Zatímco klesá, na rtech v beznaději
poslední slova hlas jí rozchvěje,
ta slova, jež duch nový diktuje jí,
svatý duch víry, lásky, naděje:
Bůh dal jí ctnosti, jež nechtěla v žití,
a těm teď v smrti děvečkou má býti.

„Tys zvítězil, odpusť a soucit měj
ne s tělem, to již nemá žádný strach,
však s duší, za ni modli se a dej
mi svátost křtu, jež smyje vin mých prach!“
Sladkost těch slov, tělesná beznaděj,
zachvívají mu srdcem v útrobách,
sestoupí v ně a všechn hněv tam zhasí
a ponoukají mužné oči k pláči.

Že nedaleko odtud pramenil
zurčící ručej v boku skály skryt,
běžel k němu a přílbu naplnil,
vrátil se, zbožnou službu vyplnit.
Ruka se chvěla, když se pokusil
neznámé dosud sejmout z čela kryt.
Spatřil ji. Poznal. Němé shledání!
Jak strašný pohled! Jaké poznání!

Dosud však žije. Všecky zbylé síly
v tom okamžiku k stráži srdce sbírá.
Tajíc trýzeň, obrátí se v té chvíli
pro křest k tomu, pod jehož mečem zmírá.
Formule svaté obřad naplnily,
tvář změněná v úsměvu k nebi zírá,
jako by řekla – v srdci jas a víru:
„Ráj otvírá se! Odcházím tam v míru!“

Krásná líc je tak sinalá a bledá,
jak fialky by kladl na lilie.
Oči upírá k nebi, to k ní shlédá
a soucitně zář slunce na ni lije.
Chladnoucí ruku k rytíři teď zvedá
namísto slov, zástavou míru jí je.
Tak odchází, zjasněná, spokojená
– zdá se, že snad jen spí – líbezná žena.

Tankréd jen zřel, že duše vyšla z těla,
napínat sílu nemohl už víc,
sebevláda poustoupila zcela
bolesti, jíž se bouřlivě hnal vstříc,
která mu v úzké srdce uzavěla
život a smrtí naplnila líc,
že chřadne živ, podoben zesnulým
mlčením, barvou, krví, gestem, vším.

Jistě život, k němuž má pohrdání,
na obtíž je mu. Jistě jeho duch,
přetnuv pouta, rád by se vydal za ní,
za krásnou duší v rajský nebes luh.
Houf Franků sem však vpadl znenadání
za potravou či vodou. Ve svůj kruh
vzali teď s ní položivého reka,
jenž mrtev v ní, na smrt svou pouze čeká.

Jen převtělení héroického ve vznešené, čili ve všem ženské
a mateřské převtělení umírající válečnice, mohlo nakonec spojit
dvě povahy, které úděl, ne-li příroda, tak odcizily jednu druhé.
Křesťan Tankréd nikdy nepřemítá, řídí se instinktem, který mluví
hned o lásce, hned o válce, bez odstínů. Tankréd miluje Klorindu
a to mu stačí, aby bouřlivě doufal, že ona jeho lásku přijme. Ne-

klade mezi sebe a ji otázky války a náboženství. Slepý jako noc, zůstane bleskem zasažen, když vidí, že zabil jedinou, pro kterou by byl radši zemřel. Teď víme, že Tankréda milostný instinkt ve všem neklamal. Ale k čemu je instinkt, když osud je proti tobě? A ona, Klorinda, která nikdy nebyla opravdu žena, nýbrž jen muslimanská válečnice, přemítá v okamžiku smrti o své nemožné proměně: byla křesťanka a netušila to, byla žena a nikdy si to nepřiznala.

Když zemře některý protagonista, budme si jisti, že se běh věcí změní. Zakoušíme pocit náhlého tajemného ochuzení. I básně samé se uprostřed tolika krutých bitev dotkla předtucha vlastního konce. Násilí, i když jen na okamžik, zhasne v melancholii. Když osud začne zjednodušovat hru zápletek, projeví se to neklamně tím, že v nebezpečí nebo v zoufalství sesílá hrdinům i řadovým postavám sny, které řeší situaci rázněji než všechny jejich činy nebo představy. Tankréd se vzpamatuje z mdlob, do kterých upadl, blouzní o smrti, drásá si rány a nářká jako slavík, kterému uloupili neopeřená mláďata. Ale po dlouhém třeštění vysílený usne a i on sní. Sní o Klorindě. (XII, 90—99)

Při západu i sotva úsvit vstal,
pláče a hlasem znaveným ji volá
jak slavík, jemuž hrubý sedlák vzal
z hnízda mladé, ptáčátka dosud holá,
teď v smutných nocích zpěvem vzbouzí žal
v lesích, vánku a nářku neodolá.
Až s novým dnem své oči přivřít stačí,
kde spánek se jen semtam mihne v pláči.

Tu se mu ve snu náhle zjeví zase
ve hvězdném šatě přítelkyně milá,
krásnější víc, však ani v nebes jase
se vytoužená vzhledem nezměnila.

V sladkém soucitu osušila – zdá se –
mu smutné oči a pak promluvila:
„Hle, překrásnou a radostnou mě zříš,
ve mně, můj drahý, všecku bolest ztiš!

Přijmi mé díky! Tys mne odpoutal
ode všech bludů světa smrtelného.
V lůno Boha, v střed svatých jsi mi dal
vznést se, hodné blaženství nebeského.
Tam těším se, tam, doufám, Věčný přál
i tobě hledět k jasů slunce svého,
tam budeš s láskou do věčného dne
s obdivem patřit i ke kráse mé.

Neuzavřeš-li Nebe si ty sám
a smysly tvé tě z cesty nezlákají,
žij a věz, že ti lásku neskrývám,
miluji tě, jak dáno duším v ráji.“
Tak mluvíc vzplála, jak jas temnotám
smrtelné oči v tvář zář rozlévají.
V hloub svatozáře se pak zahalila
a v duši novu útěchu mu vlila.

Tak utěšen, jde vyhledat, když vstane,
u lékařů pomoc a posílení
a mezitím dá pohřbít milované
údy, jimž život dal již vykoupení.
A i když pomník z ruky svrchované
na jejím hrobě vytesaný není,
náhrobní kámen přec ční u mohyly,
jak okolnosti a čas dovolily.

Dlouhou řadou pochodní, které plály,
ji s velkou slávou doprovodit dal.
Na pinii, již větve osekali,
rozvěsit zbroj co trofej přikázal.
Na druhý den vstal rytíř opěšalý,
sotva zraněné údy pozvedal
a úcty pln a vřelé slitovnosti
šel pozdravit pohřbené drahé kosti.

Doraziv k hrobce, v níž se duchu jeho
na příkaz Nebes věčný žalář tměl,
bledý a němý bez pohybu všeho
v chladný mramor se dlouze zahleděl.
Pak – vlhkou líc od proudu slzavého –
„Běda!“ vzdychl a takto rozprávěl:
„Ctný kameni, tak hodný milování,
uvnitř můj žár máš, venku pláč a lkání,

ne smrti, živých popelů jsi schránou,
jsi hospodou, kde láska přebývá.
Cítím, jak v tobě ohně citů planou,
byť sladké mín – žár srdce prochvívá.
Polibky, vzdechy, slzy, jež mi kanou,
vezmi a dej – mně možnost nezbývá –,
ať zbavím se svých nevědomých vin,
ostatkům drahým, co tají tvůj klín.

Dej jim je sám, vždyť oči otáčí-li
krásná duše na pozůstatky těla,
mou odvahu, tvůj soucit, po té chvíli
nestihne hněv, nenávist odumřela.
Snad odpustí, ta naděje mne sílí,
srdce, jež mnohá bolest zkrvácela.

Hřešila jenom ruka. Sama ví,
že láskou k ní živ, zemřu láskou k ní.

Ach, zemřu láskou! Šťasten buď ten den,
kdykoliv vzejde! Mnohem šťastnější
budu poté, až skončím, uklidněn,
v tvém klíně pouť své cesty vezdejší.
Duch s duchem budiž v Nebi usídlen,
popel s popelem hrob nechť zkonejší!
Mějž tedy smrt, co neměl život sám!
Smím v to doufat? Pak blahý úděl mám!“

TRINÁCTÁ EPIZODA

Začarováný les

Les – nebo háj nebo hvozď nebo jak mu chcete říkat – je magické místo proměn, které obzvlášť milují pohádky a sny. V husté zelené temnotě se země tajuplně stýká s podzemním světem: šero ožívují tajné zvuky a světélkují v něm oči; světla, která sem proniknou, se skrývají v stržích a mezi listy a zůstávají neviditelná zvenčí. Toho, kdo jde lesem a zabloudí v něm, jako by ovíjel neskutečný stín, který se podobá stínu svědomí. V lese žije divoká zvěř, rostou v něm mluvící stromy, potkáváme tu víly a čarodějnice, lidožrouty, loupežníky a rytíře ochotné přispěchat na pomoc, poustevníky a skřítky. Často je třeba vniknout do tohoto temného zneklidňujícího snu, jenom abychom se vystavili kouzlu, podstoupili zkoušku a zvítězili v ní, potom lze zase vyjít a objevit moc slunce.

Ale do lesa se také chodí prostě na dříví. Když se křižáci – jak si snad pamatujete – odebrali do sáronského lesa šest mil od Jeruzaléma, aby tam osekali větve a opatřili si klády potřebné na stavbu obléhacích strojů, chovali se jako řádní drvoštěpové a ani si nevšimli, že zraňují temné duchy – obyvatele toho místa, které nikdy nikdo neznesvětil. A teď, když berany, praky a katapulty napadla a rozštípala Argantova a Solimanova zuřivost a když velikou věž proměnila v popel odvaha, která stála Klorindu život, vrátí se křižáci opět do lesa pro dříví, protože přirozeně hodlají vystavět své stroje znova. Ale mág Ismen se rozhodne, že jim v tom zabrání. (XIII, 2—11)

Ční nedaleko od křesťanských stanů
hluboký hvozď uprostřed údolí,
hustý a plný dávných velikánů,
jež děsný stín tu šíří v okolí.
Zde, když svit slunce září v každou stranu,
mdlé, kalné světlo s šerem zápolí,
jaké se jen pod mlžným nebem vídá,
ať den se s nocí či noc se dnem střídá.

Sotva však zajde slunce, šero tu je,
noc, mlha, mrak a hrůza všude vládne,
jež jako v pekle oči zavaluje
slepotou, která strachem v srdce padne.
Pastýř tu ovce v stáda nehoufuje,
honák svůj skot nežene v stíny zrádné,
sem nejde poutník, leč by zabloudil,
a vyhýbá se hvozdu na sta mil.

Čarodějnice, každá s milencem,
v půlnočním čase se zde scházívaly
– s bouří jak draci přilétají sem
a podobu nečistých kozlů mají –
v hanebném sněmu s klamným přeludem
vášně hasí a slasti užívají,
špinavý obřad slaví zas a zas :
bezbožné svatby, bohaprázdný kvas.

Tak věřilo se. Ani pošetilý
z pustého hvozdu větev nelámal.
Frankové však jej vpádem zneuctili –
k válečným strojům lid zde dřevo bral.
Teď čaroděj sem přišel v pravou chvíli
– hluboké noční ticho v šíř i v dál –

a v noci, která nejbliž následuje,
tu znamení a kruhy vypisuje.

Odhodil pás a bosá noha jeho
vstupuje v kruh. Zamumlá zaklínání.
Třikrát k východu tváří spatřit je ho,
třikrát ke krajům, kde se slunce sklání.
Třikrát máv hůlkou, která pohřbeného
k životu z hrobu zdvihne znenadání,
a třikrát dupl bosou nohou na zem.
Pak s hrozným křikem v řeč se pustil rázem:

„Slyšte mě, slyšte, vy, které kdys z hvězd
srazily dolů hrozné hřmící blesky,
jímž bouř a smršť rozpoutat dáno jest,
bludní poutníci oblakové stezky,
i vy, jež duším, co zradily křest,
dáváte poznat věčných nářků stesky,
vás z Averna teď vzývám – nechť mě slyší! –
i tebe, vládce nad plamennou říší!

Vezměte hned tento les pod ochranu,
i jeho stromy, kam jsem znaky ryl.
Jak tělo tvoří duši šat a schránu,
buď každý kmenem, v kterém by se skryl,
aby Frank prchl, nebo nechal plánů,
jen paži vzpjal – váš hněv mu děsem byl!“
Tak děl, a stvrdil ohavnými slovy,
jež zbožný jazyk nikdy nevysloví.

Po oněch slovech loučím, jimiž zdobí
hvězdný jas noc, lesk barev náhle zhas

a měsíc, zkalen, zastřel svoje rohy
a nezjevil se více v onen čas.
Mág rozezlen svůj pokřik zdvojnásobí:
„Proč, duchové, nadarmo volám vás?
Proč nejdete? Proč ještě prodléváte?
Či tajemnějším heslům podléháte?

Já nezapomněl třebaš bez cvičení,
jak se dá získat pomoc mocných sil
a jazykem, na kterém krev se pění,
vyvolat jméno, před nímž pokořil
by se i Ereb, jemuž bez prodlení
sám Plúto by svou pýchu podřídil!
Nuže? Nuže?...“ Chtěl říci víc. V té chvíli
se však kouzelné výzvy vyplnily.

A nesčetní duchové přilétají,
část těch, jímž, bludným, vzduch je domovem,
část těch, co temné hloubky obývají,
mlžné a chmurné dno, jež tají zem.
Velkým jménem zmateni, kolísají
vytasit zbraně k boji s křesťanstvem.
Sem však jim není zakázáno jít,
kmeny a listy zvolit za svůj byt.

Ismen je opravdu neúnavný. Jeho neblahá činnost je velkolepě
tvrdošíjná. Tento vynálezce neblahých magií asi v sobě skrývá
zoufalé obavy, že jeruzalémští moslimové pouze svými silami ne-
dokáží zadržet nový křižácký útok. Ale teď když se mu podařilo
začarovat les, cítí se znovu v bezpečí. „Teď chci vidět,“ říká králi
Aladínovi, „jak si z toho křesťani pomohou. Pustina nedá dříví;
a když nebudou moci znovu postavit své stroje, nezaútočí na hrad-
by. A pak je tu další okolnost, příznivá pro nás: blíží se konjunkce

Slunce a Marta v souhvězdí Lva a ta rozpoutá vedro. My odoláme žáru ve svých zahradách a s plnými cisternami, ale oni pojdou žízní. Ty se nehýbej! Počkej, až je zmůže vedro a až dorazí Egyptané!“ Král Aladín si netroufá na křížáky zaútočit a přistoupí na Ismenovu strategii.

Mezitím nastal úsvit a Goffredo vypraví tesaře do lesa nakácet dříví na stavbu nových obléhacích strojů, ale sotva vkročí do houštiny, pocítí dřevorubci nevolnost, která se ihned promění v strach, a oni se vrátí zpátky, aniž usekli jedinou větev. (XIII, 18—46)

Jako se dítě vzhlednout neodváží,
když přeludy okolo něho stojí,
či chodec, jenž v tmách uprchnout se snaží
strachu, když v mysli strašidla se rojí,
tak tesaře tu bázeň k zemi sráží
a nevědí, čeho se vlastně bojí,
jestliže strach jim smysly neomámil
divy, jež jsou nad sfingy s chimérami.

Tak se houf vrátí, zděšen, bez dechu,
zmatená slova každý na jazyku,
pro své zvěsti hoden je posměchu,
nikdo nevěří, nedbá na paniku.
Tu velitel vysílá ve spěchu
s nimi oddíl vybraných válečníků,
aby co průvod věrně při nich stál
a k jejich dílu odvahu jim dal.

Ti, proniknuvše, kde se usídlili
bohuprázdni démoni naposled,
černé stíny pořádně nespátřili
a srdce v těle už se mění v led.

Nicméně dál šli, chrabré tváře skryly
zbabělý strach, a tak se drali vpřed
a v lesní hloub tak mocně postoupili,
že prokletému místu blízko byli.

Tu zazní z lesa nenadálý řev –
zdá se, že duní země roztřesená –
hučení jižních větrů, děsný zpěv,
pláč vlny, která mezi tesy sténá.
Syčí jak had, řve jak hladový lev,
bručí jak medvěd, vyje jako fena.
Tam slyšíš trouby, tam zas rachot hromu –
sto zvuků v jednom zní tu v stínu stromů.

Všech zmocnila se v této chvíli bázeň,
všem bez rozdílu tváře zesínaly
a nic nezmohl rozum ani kázeň,
aby šli vpřed, či nepohnuté stáli.
Magická síla působí jim strážně,
k obraně chabí by tu neobstáli.
Nakonec prchnou. Jeden z toho davu
veliteli s omluvou podal zprávu:

„Věř, pane, jistě mezi námi není,
kdo kácet les by tam chtěl znovu jít.
Vždyť do těch stromů – po mém přesvědčení –
sám Plúto musel všecku vládu skrýt.
Nejmíň třikrát by srdce k posílení
tvrdým démantem musel obtočit,
nemít v něm cit, kdo slyšet troufalý je,
hřmění a jek, co syčí tu a vyje.“

Tak hovořil. Kapitán Alcest byl
náhodou v davu, který naslouchal,
muž s odvahou, jíž nikdo nezkrotil,
smrtníky i smrtí pohrdal.
Strašlivé šelmy by se nezděsil,
ani nestvůry, jíž by rek se bál,
zemětřasu, vichřice, blesku v tmách,
žádné z těch sil, jimiž svět budí strach.

Potřásal hlavou, smál se mezitím:
„Kam nikdo nechce, tam já s chutí jdu,
teď sám ten les vykácet zamýšlím,
jenž se stal hnízdem kalných, děsných snů.
Zákaz přízraků – ten ctít nemíním,
šum lesa i skřek ptáků pomínu,
byť v hrůzné poušti, jež mě obklopila,
by se mi cesta k peklu objevila.“

Tak vychloubá se vůdci a pak hned,
když dostal souhlas, na cestu se dává.
Hledí na les, z něž slyší vycházet
prazvláštní hřmot. Duní a nepřestává.
Neobrací však smělou nohu zpět,
pohrdání jak dřív najevo dává.
Šlapal by po té půdě zakázané,
leč proti němu (zdá se) oheň vzplane.

Roste ten požár jak vysoký val,
plameny kalné s dýmem rozprostírá,
aby nekácel ani neštípal
stromoví jiný, les svou hradbou svírá.
Z nejvyšších ohňů pyšný hrad se stal,
zášleh jak věž tu strmí z širošíra,

již vyzbrojila válečnými stroji
moc pekelného města k svému boji.

Ach, kolik příšer na stráži tu stojí
na cimbuřích a s jak děsivou lící!
Šilhavým zrakem po něm pokukují,
jiní mu hrozí zbraní mávajíc.
Nakonec prchne, v srážce neobstojí,
jak štvaný lev, před lovci prchající.
Je to však útěk. Hrudí začne chvít
bázeň, ten dosud nepoznaný cit.

Nepostřehl v tu chvíli, že má strach,
až když se vzdálil, děs z něj pocítil,
byl ohromen, do srdce v útrokách
hněv s lítostí se ostrým zubem vryl.
Němý hanbou, na tváři studu nach,
ochablý kroky stranou obrátil,
protože dřív tak hrdou, pyšnou líc
se neodvážil zvednout světlu vstříc.

Povolán vůdcem, váhá. Pro váhání
výmluvy hledá, touží po ústraní.
Přece však jde, semknuté rty se brání,
či hovoří jak ze sna v tuhém spaní.
Velitel poznal po tom odkládání,
že neuspěl a hanbou nemá stání,
pak řekl: „Mluv, čary či náhoda,
či zázraky, jež dělá příroda?“

Je-li tu ale někdo, jehož dosud
jít v hrůzná místa vůle pobádá,

ať vydá se, neváhá zkusit osud
a pak nám o všem jistou zprávu dá!“
Tak promluvil. A les, děsivý posud,
tři dny pokoušen, vztekle napadá
i nejslavnější hrozbami své moci,
že žádný nebyl s to svůj úkol zmoci.

Tankredi zatím stan svůj opustil,
pohřbít svou družku, jíž tak miloval.
Byť v tváři bledý, sláb a zemdlen byl,
že zbroj i přílbu těžko pozvedal,
jakmile zvěděl, co dřív netušil,
hned v nebezpečí s odvahou se hnál,
protože srdce do těla mu lije
živou sílu, že zdá se – plný jí je.

Tak soustředěn odchází odtud hned
mlčky a bděle k cílům neznámým
a snese lesa hrůzyplný vzhled.
Zemětřesením, hřmotem hromovým
se nezděsí, v hrudi se pozachvět
sic cítí strach, leč – sotva si ho všim!
Projde a než uplyne chvilka malá,
plamenné město před ním žárem sálá.

Tu uhne zpět a v nejistotě stane,
sám k sobě říká: „Co tu zmohou zbraně?
Do jícnu nestvůr, do hrdla, jež plane,
mám se teď vrhnout, skočit odhodlaně?
Položit život – čestným v mysli tane –
k prospěchu druhým! Dát jej ale planě?
Tak nemrhá jím duše prozíravá.
Tu nemá ten však, kdo jej tady dává!

Co však voj řekne, vrátím-li se zpět?
Kde jiný hvozd se najde k vykácení?
Goffredo na mě bude zhlížet,
odmítne odklad, nezná zastavení.
Možná že požár má jen hrůzný vzhled,
že doopravdy tak strašlivý není!
Staň se, co staň!“ Řekl, už neváhá –
a skočil tam. Jaká to odvaha!

Nezdá se však, že cítí pod brněním
horko či žár prudkého plamene.
Oheň či přelud? Těžko k rozlišení.
Tak rychlé nejsou smysly zmámené.
Jen dotkl se, klam prchá bez prodlení,
věže mizí, v mrak mlhy vhalené.
S ním noc a zima vmžiku přikvačily,
leč chlad a stín se vkrátku rozptýlily.

Úžas ho jímá, ale žádný strach
Tankréd nemá, když vše tu tiché vidí.
Jde jistou nohou za pohanský práh
a v každém skrytém místě bděle slídí.
Veta je po všech hrůzných vidinách,
bez zákazu svou cestu kam chce řídí.
Krok zpomaluje samojediný
šerý les, plný temné houštiny.

Na konci však ho širý prostor vítá –
amfiteátr. Stromečku v něm není,
krom cypřiše, jenž jako obrovitá
pyramida klene své rozvětvení.
Tam zamíří a všimne si, že vryta
různá znamení jsou na jeho kmeni,

podobná těm, jež, aniž písmo znal,
kdys tajuplný Egypt užíval.

V neznámých znacích zjistil v ustrnutí
i syrské písmo, tu řeč dobře znal:
„Ty, jenž jsi v prostor vyhrazený smrti
s odvahou nohu vložit neváhal,
oh, přestože jsi silný, nebuď krutý,
skrytá sídla tu ponech v míru dál,
světla zbaveným duším dopřej klid:
kdo živ, nesmí s mrtvými válku mít!“

Tak pravil nápis. A než pochopil
smysl krátkých slov v malém okamžiku,
nepřetržitý vítr stále vyl
z haluzí, z klestí v uši válečníku,
táhl kolem a vyluzoval kvíl
– jak zdálo se – lidských vzdechů a vzlyků,
a nevím, kolik vkapávalo prudce
soucitu, děsu, žalu v jeho srdce.

Tasí však meč, tne, ze vší síly bije
do kmene stromu. Zázrak! Na ten vzmach
z proťaté kůry žhavá krev se lije
a zemi kolem zkrápí rudý nach.
Tankréd žasne, že silou opilý je,
tne znovu, pak jde blíže v obavách.
A jako z hrobky slyší v téže chvíli
hlas, který žalně, neurčitě kvílí,

až zjasní v slova: „Příliš hněvem zlým
mne, Tankréde, mstou stihá tvoje síla.

Vyhnaš mne z těla, které bylo mým
bydlištěm sladkým, proč strom, v němž jsem žila,
ubohý peň, jenž byl mi souzeným,
teď ještě ničí ruka neužilá?
Což po smrti své nepřátele snad
i v hrobech chceš, ukrutný, napadat?

Já Klorinda jsem byla, duch můj není
jediný zaklet v tento drsný kmen.
Pohan i Frank, když v krutém zápolení
u vysoké zdi padne poražen,
úpí zde zaklet v zvláštním zpodobení –
tělo či hrob? – život či pouhý sen?
Větve i pně jsou smysly, duši mají.
A ty jsi vrah, když rubeš v tomto háji!“

Jak nemocný, jenž ve snu v poblouznění
Chiméru vidí nebo dračí spár,
postřehne přec – či pojme podezření –
že je to přízrak, ne skutečný tvar,
touží prchnout rychle a bez prodlení,
příšerou zděšen, jež mu věští zmar,
tak, ač nevěří plachý milenec
přeludu, v bázni ustupuje přec.

A v nitru srdce, utrýzněno žalem,
zmateným citem zmrazí se a chvěje
a v pohnutí mocném a nenadálém
padá mu meč, ač téměř bez bázně je.
Ztrácí vládu. V napjetí neustálém
Klorindu zří zas v pláči bez naděje.
Pohled na krev mu hrůzu nahání,
nesnese jej, stejně jak sténání.

Tak srdce, jež se smrti nelekalo,
jímž neotřásl ani velký děs,
zbaveno síly přeludu se vzdalo,
když prázdný nářek lásky žal v ně vnes.
Spadlý meč – náhle z větví prudce válo –
odnesl vítr dál v hluboký les,
a když poražen odtud odcházel,
zdvíhl jej z cesty, kde se jasně skvěl.

Tankréda přemohl falešný obraz Klorindy a ten drásavý nářek, zlovlný vítr, který mu vyrval meč z ruky, a všechny ty divy, nad kterými se marně snažil zvítězit. Vypráví Goffredovi neuvěřitelné dobrodružství: „Pronikl jsem ohnivou zdí a nespálil jsem se, pak jsem naráz ztuhl mrazem a den se naráz proměnil v noc; všechno se neustále bláznivě proměňuje. A z kamenů kane krev; když do nich řízneš, zdá se ti, že zasazuješ rány bytostem z masa! A je slyšet jejich pláč!“

„Zase ďábel!“ myslí si Goffredo. „A ztratili jsme cenné dny!“ Má se sám bít s lesními přízraky nebo udělá líp, když dá prozkoumat lze-li opatřit dříví jinde? „Netrap se,“ zasáhne Petr Poustevník. Důstojný stařec mluví s očima upřenýma na Goffreda, ale vzdálenýma, jako by se mysl dívala do jiného světa. „Les je zkouška. A zmůže jej válečník, na jehož návrat všichni čekáme. Vidím, že loď Štěstěny už je připravena brázdit vlnobití oceánu a přivézt ho sem. Brzy. Už brzy.“

Ale zatím slunce pálí neobvykle prudce, vzduch žhne vedrem, vyprahlá země puká a trhá se, z pouště vane žhavý písečný samum, potoky se vypařují a pokud nevyschnou nadobro, zbude na dně sotva troška vlažného bahna. Spálení a zmoření válečníci blouzní o vodě: před přimhouřenýma očima se jim mihají vidiny pramenů a průzračných svěžích travin. Koně ztěžka supí, nohy jim podklesávají, uši mají svěšené, hlavy se jim sklánějí a na kost strádáním vychrtlí. Noc je rozpálený stín, který nepřináší žádnou úlevu,

a nikdo nedokáže usnout. Všecko zamlžuje kalný žhavý závoj. Křičáci si začínají zoufat. Pronásleduje je příliš nepříznivých znamení, mají strach, že zemřou žízni, zadušení pískem. Někteří by chtěli, aby Goffredo přerušil obléhání a zachránil vojsko na nějaké méně nepřátelské místo, jiní dokonce dezertují. Tak jako nespavost i naše báseň se živí úzkostí.

a nejskalnatější, a proplula měkce mezi pás země a útes, za kterým se otvírala stinná jeskyně. „Podívejte se nahoru na hřeben hory,“ řeklo děvče. Karel a Ubald zvedli pohled a viděli Armidinův palác zářit jako duhový masív skla mezi kvítím a travou, zatímco svahy a skalní strže pokrýval sníh a led.

PATNÁCTÁ EPIZODA

V Armidině labyrintu.

Zabrada a svár

zrcadel

Karel a Ubald se vylodili na Blaženém ostrově a začali se šplhat po zasněžených stráních hory, aby dosáhli Armidina paláce, ale hned jim zahradil cestu obrovitý had, který se kroutil a hrůzně nadýmal krk a žlutýma divokýma očima po nich metal ohnivé střely. Z tlamy ozbrojené křivými zuby vycházel jedovatý dým a jazyk se kroutil a práskal jako bič. V prvním bezděčném popudu chtěli oba válečníci sáhnout po meči, ale Ubald se včas zadržel, vzpomněl si na ponaučení starce z Askalonu a potřásl šelmě před jícnem zlatým prutem. Vyděšená nestvůra utekla a skryla se mezi skalinami.

Nebudeme vyprávět, kolik dalších děsivých zvířat-strážců potkají naši hrdinové při namáhavém výstupu a jak je všechny zkontroloval magický prut, jímž Ubald švihal ve vzduchu s gestem kněze, který kropí kroupkou. Když překonali strmý vrchol hory, zmizel nepřirozený sníh, který je téměř spálil mrazem, a musili proběhnout zářící náhorní planinu posetou květy pod vlhkým letním nebem. Na druhé straně proti nim jiskřil kruhový palác jako míčovna. (XV, 55—66)

Rytíři, kteří dlouho stoupali
a cítili, že ochably jim síly,
kvetoucí stezkou šli teď pomalí,
chvíli kráčeli, chvíli zastavili,
když pramen, který padá ze skály,
je zve, by zprahlá ústa omočili.

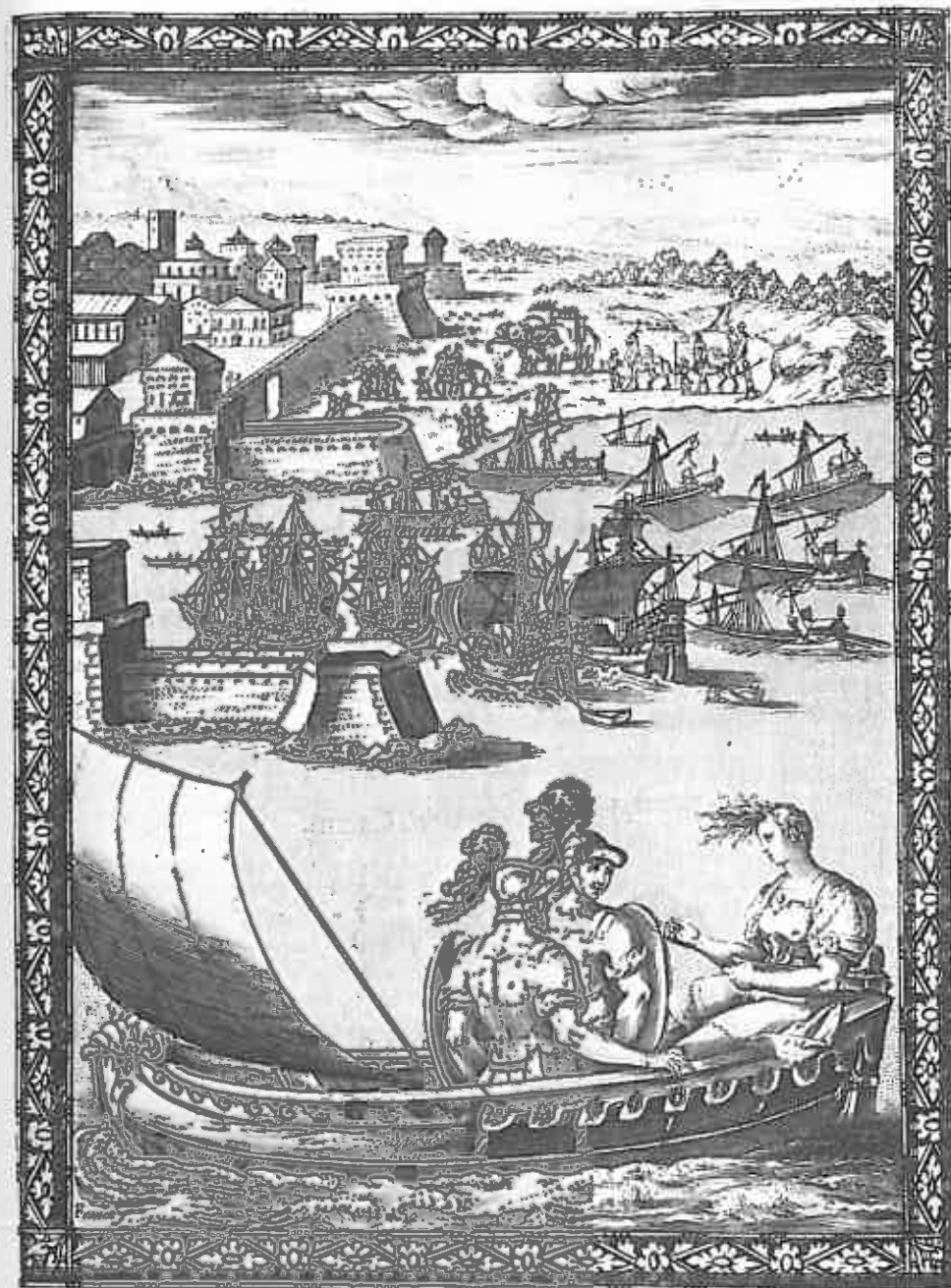
Tisíc kapek z široké žíly tryská
a skrápí trávu do dálky i blízka.

Pak voda mezi břehy zelenými
do hlubokého řečiště se slívá,
pod věčnými větvemi ztemnělými
odtéká temná, chladná, zurčíc zpívá,
průzračná však, že pod vlnami svými
žádnou krásu svého dna nezakrývá.
Bujná tráva, jež nad břehy se ježí,
zve k posezení, měkká, hebká, svěží.

„Zde je zdroj smíchu: potůček, jenž proudí
a nebezpečí strašné v sobě tají.
Ve střehu budme, ať vše rozum soudí,
ať chuť či touha pít nás nezlákají!
Sluch uzavřeme, ať nás neobloudí
Istivý zpěv Sirén, jímž nám nadbíhají!
Pojďme až tam, kde klikatící řeka
se prostírá a šíří do daleka!“

Stůl plný jídel našli tam v trávě,
každý pokrm vzácný a ušlechtilý.
Dvě najády je rozkošně a hravě
k potěšení lákají v téže chvíli.
V tvář stříkají si a zas spolu dravě
závodí, která dřív dorazí k cíli –
potápějí se, zprvu skrytě plují,
pak obnažené údy vynořují.

Plavkyně krásné – k tomu nahé byly –
pohnuly přece válečníkům hrudí,

že podívané chtiví zastavili
sledovat ty, co v hrách se nezatrudí.
Jedna pozvedla ňadra a v té chvíli
odhalila, co slast a rozkoš budí,
překrásný bok. Ostatní údy skrylo
jezero v závoj, jímž je zahalilo.

Jak ranní hvězda z vln vychází ven
orosená a krůpějemi bílá,
či jak se kdysi z plodných mořských pěn
bohyně lásky náhle vynořila,
objevila se ona – luzný sen –
průzračná vlhkost se jí z vlasů lila.
Pak otočila oči, v předstírání,
že spatřila je, vše skrýt chtěla dlaní

a vlas, jež stočen měla na temeni
v jediný uzel, vmžiku rozpustila.
Ten zlatým pláštěm v hustém nařasení
skryl vláčný mramor, prsa sněhobílá.
Ač krásný pohled vzat jím v okamžení,
záplava vlasů ne míň krásná byla!
Tak zahalena vodou, vlasem svým,
plna studu se obrátila k nim.

Ač smála se, přitom se červenala
a krásnější tou červení byl smích
a smíchem červeň, jež ji pokrývala
po důlek brady v něžných ruměncích.
Tak sladký hlas pak zvedla znenadála,
že každý jiný zdolán jím, by ztich.
„Ó šťastlivci, kteří jste dorazili
k šťastnému sídlu, k nádhernému cíli!

Tady je přístav světa, povznesení
i spočinutí, zde je slast i klid,
jež v zlatém věku, jemuž rovna není,
pociťoval bez uzdy volný lid.
Zbraně, jimiž jste byli obtíženi,
můžete teď bez obav odložit,
zde v stínu dát jim míru posvěcení,
vždyť každý se jen v reka lásky změni

a lůžko sladkým bojištěm se stane –
ať je vám měkké kvítí luk i tráva.
My přivedem vás k paní zbožňované,
jež pohledem svým služebníkům dává
blaho a jež vás vřadí do vybrané
své družiny, kde radost neustává.
Dřív v těchto vodách prach však hleďte smýt
a z těchto stolů pokrm okusit!“

Tak zpívala a druhá se souhlasem
– v gestu, v zraku – podpoří pozvání,
jako zvuk strun doprovází svým hlasem
krok v tanci, tu spěch a tu ustání.
Duše rytířů jsou však vzdor vši kráse
necitlivé k lživému laskání,
sladká mluva i pohled, který svádí,
k nim neproniknou, jenom smysly hladí.

A vlijí-li se přec, kde touha klíčí,
rozum v svých pažích sevře toužení
a rodící se chtění vmžiku zničí
a vymýtí to marné mámení.
Jeden pár, zklamán, marně léčky líčí,
druhý jde odtud bez rozloučení.

Ti vešli v palác, ty se ponořily
do vln, když krutě odmítnuty byly.

Budova nebyla ve skutečnosti palác, ale labyrint obklíčený řadami loggií, které se točily kolem dokola v matoucích spirálách. Ať cizinec vstoupil kteroukoliv ze sta bran, zabloudil po schodištích a chodbách v neproniknutelných zákrutech odboček, v rozcestích a slepých ochozech. Přirozeně, kdo by se ocítl v srdci labyrintu, kde se rozkládala začarovaná zahrada, a pokusil by se vyjít odtud, byl by stejně ztracen. Labyrint chránil přístup do zahrady a střežil také krásného Armidina zajatce bez možnosti úniku. „Náramně hezká stavba,“ shodli se Karel a Ubald s úšklebkem; prozkoumali plán, který jim poskytl antimág, a dali se cestou k zahradě. (XVI, 9—27)

Když spleť uličky opustili,
zahrada krásná se jim otevírá:
jezířka plála, říčky ševalily,
květy, stromy, zvláštních trav louka širá,
slunné pahorky, stinný údol milý,
lesy a rokle zrak tu obezírá.
A co dá krásou dílu zvýraznění –
umění – nijak nápadné tu není.

Pěstěné se tu s nepěstěným mísí,
že okrasy se přirozené zdají.
Přírodou zdá se, co k své libosti si
umění tvoří, přičemž za vzor má ji.
Vánek je onen kouzelník, jenž křísí
stromy, že jako v máji rozkvétají
věčnými květy – a plod zůstává.
Co jeden kvete, druhý dozrává.

Na stejném kmeni v stejném listí skryt
nad rodícím se fíkem fík zde zraje.
Plod jabloně je zlatou slupkou kryt –
na stejné větvi jiná zelená je.
K višni se může réva klikatit
a kde zahrada sluncem zalita je,
tady kvete, tam má už hrozny zralé
a granátovou šťávou nabobtnalé.

Houf luzných ptáků v keřích hlasy střídá,
milostnou notou o závod tu pje,
vánek ševelí, šelestění přidá
listí i vlnám, když je rozechvěje.
Zmlknou-li ptáci, z výše odpovídá,
zpívají-li, do vln a listí věje.
Ať náhoda to je či umění
provází je a v jejich zpěvech zní.

Také tu lítá ptáček, jehož zdobí
barevné peří, zobec purpurový.
Jazykem hne-li, hlasem napodobí
i lidskou řeč, jak hovořil by slovy.
Tak ovládl umění nápodoby,
že úžas z divu pero nevypráví.
Ostatní zmlkli, aby naslouchali,
a vzduch a větry šeptat poustaly.

„Ó, hled, jak pučí růže“ – tak tu zpívá –
„z nevíňoučké a skromné zeleni,
otvírá se napůl, napůl se skrývá,
tím krásnější, čím míň je k vidění.
Pak, obnaží-li ňadra, jiná bývá,
zvolna vadne, v jinou se promění.

Nezdá se tou, již dříve zbožňovali
dívky i chlapci, kteří láskou vzpláli.

Tak míjení dne smrtelného žití
zeleň i květ jsou dány napospas,
byť nový máj vrátil se v novém kvítí,
nemohou se zelení zaskvět zas.
Trhejme růži, sotva úsvit vznítí
tento den, jenž tak rychle ztrácí jas,
růži lásky, nyní kdy v chvíli ranní
milováním se budí milování.“

Umlkl a sbor ptáků v téže chvíli
zpívat začal, jak by mu přitakal.
Holubice polibky znásobily,
každý tvor touží, aby miloval.
Cudný vavřín, tvrdý dub plný síly,
rodina plná snětí v šíř i dál,
zem i voda vytváří bez oddechu
přesladké city lásky, plné vzdechů.

Však uprostřed tak svůdné melodie,
lákavých krás, tak těžko k odolání,
krok válečníků pevný, netečný je
k lichocení, k lichému laškování.
Hle, v loubí, tam, kde haluz haluz kryje,
zrak proniká a vidí – či jen zdání? –
milence s milou vidí, kterak právě
on leží v jejím klíně, ona v trávě.

Na ňadrech má svou roušku rozhalenou,
když v letním větru vlasy rozhodila,

zemdlivá něhou a tvář rozpálenou
krásný pot mění, že je téměř bílá,
jak svit ve vlnách jiskří rozjitřenou
touhou smích v očích, které nesklopila.
Sklání se k ní, v měkký klín, milující
klade hlavu a pozvedá líc k líci,

lačné pohledy, všeho žádostivé
vysílá k ní, v slzách se rozplývá,
kloní se níž, polibky víc než dříve
chutná hned z očí a hned ze rtů saje.
V tu chvíli slyšet vzděchy usedavé,
že možno myslit: „Duch mu, ulétaje,
u ní hledá skryš.“ Skrytí válečníci
s úžasem zří na ty hry milujících.

Po jejím boku visí zvláštní tvar –
zářivý křišťál samý lesk a jas.
Vstala a v ruce, co milostný dar,
vložit mu jej ke hrám plným krás.
Ona smích v očích, on ve zraku žár
v dvou předmětech jediný vidí zas:
zatímco ona v zrcadle se zřela,
on z jejích očí zrcadlo si dělá.

On porobou a ona vládou svou
pyšní se v sobě, on se pyšní v ní.
„Obrát,“ říká, „obráť tvář laskavou,
své oči na mne – slast v nich pramení!
Vždyť, nevíš-li, obráží krásu tvou
líp srdce mé v hořícím plameni,
v plném tvaru, líp, než tvůj křišťál stačí,
podobu krás tvých hrud má lépe zračí.

Ach, když i ta ti málo vznešená je,
kež v zrcadle bys mohla tvář svou zřít!
Vždyť pohled tvůj, vším kolem pohrdaje,
jen sebou sám se může okouzlit.
Malé sklo přec nepojme obraz ráje,
sladký obraz nemůže zrcadlit.
Zrcadlo tebe hodné – nebes zář.
Jen v hvězdách, tam zřít můžeš vlastní tvář.“

Usmívá se Armida, neustala
se zhlížet, dál si hledí svého díla:
když zcuchané kadeře urovnala
a do prstenců si je zkadeřila,
na zlato, kterým její hlava plála,
téměř jak šperk hrst květů roztrousila,
k lilijm ěader růže z keřů dala
a sepnula tak závoj, jež si stkala.

Pyšný páv tak na odív nerozpíná
nádhery per, v nichž pestrá oka svítí,
krásná duha oblouk rosného klína
tak nezlatí a nachem neroznítí,
jak skví se pás, kterým se pyšně spíná
a ani nahá nechce odložití.
V něm nehmotnému dala ztělesnění,
smísíc, co jiným smísit dáno není:

něžné nevole, tichá odmítnutí,
radostný mír, slovíčka pošetilá,
sladké krůpěje pláče, povzdychnutí,
měkké polibky, pohlazení milá.
Vše rozpustila s kouzlem ve spiknutí,
pak v ohni, nahá, v jedno přetavila.

Tak stvořila pás, div pro oko v kráse,
jenž kolem boků září jí v svém jase.

Když přestali se zhlížet, dovolení
dostala pak s polibkem odejít.
Jde, jak má zvyk, po sladkém rozloučení
se v svá magická písma ponořit.
On zůstává, neboť mu dáno není
odejít či krok jinam obrátit
a pod stromy si hraje s dravou zvěří,
když bez ní zůstal sám zde mezi keři.

Když noční stín však za přátelských tich
milence zve zas k tajným rozkoším,
šťastné hodiny, slastiplný hřích,
pod střechem spolu tráví s laskáním.
Pak, vědoma si povinností svých,
když opustila zahradu i s ním,
oni dva, kteří v keřích skryti byli,
se v lesku zbraní před ním odhalili.

Při pohledu na oba válečníky se Rinald vymrštil a protřel si oči. Jeho ospalým duchem otřásl lesk zbraní. Vzbudil v něm ozvěnu jako zatroubení polnice v uších bitevního koně. Stál tu se spuštěnými rukama, se sevřenými pěstmi, s pootevřenými ústy. Při boku se mu kývalo zrcátko, směšný a zároveň mocný nástroj jeho odcižení. Ubald neřekl ani slovo a nasadil do boje třetí talisman: pozvedl diamantový štít, aby v něm Rinald uviděl svůj obraz.

Na zářivém povrchu viděl vězeň svůj vlastní odraz a nepoznával se: viděl dlouhé vlasy padající v kadeřích na ramena, půvabnou vyšívanou tuniku, spjatou k tělu filigránským pásem, krajkové manžety, ozdobný mečik s jílcem zdobeným arabeskami jako přívěšek na krk, zrcadélko, které se klímalo na strakaté šňůrce kolem steh-

na, přiléhavé a tenké nohavice, každou jiné barvy – to ho ohromilo a zavalilo hnusem. Drsný válečník se probíral z očarování, které ho zbavilo sil, a pozoroval na štítu obraz změkčilého pážete, které si kouzelnice pro svou kratochvíli ověsila cetkami. A tak – zrcadlo proti zrcadlu – skončila Armidina moc. Rinald si konečně uvědomil, kdo je, okamžitě v něm vybuchl stud a on sklopil hlavu. Pak ze sebe zuřivě serval ozdoby, roztrhl tuniku a s otevřenou náručí se vrhl ke Karlovi a Ubaldovi. Všichni tři prošli chvatně labyrintem a pospíchali po horských svazích na pobřeží.

A Armida? Znenadání jí otřásl nesnesitelný pocit prázdnoty a prohry; výstraha zapůsobila tím drtivěji, že nepřicházela zvenčí, nýbrž byla projevem tajuplné vnitřní katastrofy, kterou ona, ubohá kouzelnice, mohla jen brát na vědomí. Její kouzla zničila neúprosná antimagická síla. Ještě než její zoufalé oči zachytily obraz uprchlíků, viděla Armida jako v roztříštěném krystalu či spíše jako v prasklé bublině, jak se rozplynula její horečná léčka, jejíž jedinou obětí byla teď sama. A běžela dolů po úbočí a plakala a křičela. Už se neovládala a vypadala jako docela obyčejná opuštěná žena. Na pobřeží se Rinald zastavil a Armida ho dohonila. Byla krásná a hořká. Pro Rinalda bylo těžké dívat se na ni. Nepochyboval o její bolesti a cítil, že magického už nemá nic víc než svou krásu, ale byl na stráž. Mluvila tiše a dechem ještě chabým po tom běhu: „Odvez mě s sebou, nebo mě zab! Narodila jsem se jako moslimka a křesťany jsem nenáviděla a nenáviděla jsem i tebe! Chtěla jsem tě odlákat z války, abych pomohla svému národu, a abys neprohlédl můj klam, musela jsem tě skrývat před tebou samým. Ale teď když jsi zas tím, kým doopravdy jsi, nepřítelem, jednej se mnou aspoň jako nepřítel. Stanu se tvou otrokyní, vidíš, jsem dost silná, budu se ti starat o koně, budu tě následovat do války, budu ti nosit štít, budu tvou služebnicí.“ V těch slovech, tak podmaněných a prosebných, cítil Rinald vášeň, která v něm budila soucit. Ale vrátil se mu zase rozum a v těch vybičovaných, pokřivených citech beze vší míry viděl omyl, bláznovství. Nic neranl odmrštěného milují-

cího víc, než když s ním jeho modla jedná s chladnou zdvořilostí a s blahosklonnou ohleduplností. Rinald řekl laskavě: „Nechci tě ani za otrokyni, ani za nepřítelkyni!“ A Armida slyšela jen to kruté „Nechci tě!“ Rinald dodal: „Odpouštím ti, vinen jsem konečně i já. Budu na tebe vzpomínat, ale zapomeňme na to, co se stalo.“ A Armida si myslila: „Pokrytec!“ A Rinald dodal: „Pokud mi dovolí válka, víra a čest, budu tvým rytířem. Buď šťastná! Sbohem!“ A Armida cítila, jak ji škrtí úzkost: „Kéž bys trpěl tolik, jak já tě miluji!“ vydechla ještě a omdlela. Rinald vstoupil s Karlem a Ubaldem na Štěstěninu loďku a upíral zastřený pohled na ostrov, dokud nezmizel.

ŠESTNÁCTÁ EPIZODA

Armidina milostná nenávist.

Rinald v začarovaném lese.

Sokol a holubice

áký je rozdíl mezi zamilovanou kouzelnicí a zamilovanou ženou? Subjektivně žádný; protože kouzelnice, která se zamiluje, se stane ženou, a když tento děj jednou proběhl, je i pro kouzelnici nesnadné zvrátit ho zpátky. Armidino drama bylo v tom, že nebyla schopná jasně si uvědomit skutečnost prudké proměny, ke které ji osud přinutil. A tam je rozdíl. Pro kouzelnici je jedinou skutečností zvyk na vlastní triky. Armida se zamilovala doopravdy, a proto už nerozeznávala kouzla a pravdu: pro ni bylo všechno pravdivé a všechno stejně předurčené. Mohl jí někdo vyčítat, že udržovala Rinalda ve stavu bez paměti? To její obava ženy, ne kouzelnice jí našeptávala: „Běda, kdyby se upamatoval, že je válečník, a uviděl ve mně nepřítelkyni, která ho lstivě uvěznila!“ Ten počáteční klam proto ztratil v Armidině duši pečeť podvodu a stal se obyčejnou lstí lásky. Proto také jí, která teď uvažovala logikou lásky, připadalo jako hanebná zrada, že ji Rinald miloval jenom v magickém zapomnění a ne ve skutečnosti – třebaš to naopak odpovídalo logice věcí. Když se rozplynulo kouzlo, stal se z Rinalda zase ten pyšný a odtazitý válečník, jak ho známe. Naopak v zpětné reakci na to období mdlobné ztráty vlastní osobnosti se stal zase sám sebou tak dokonale, že se zdálo, jako by se vyléčil i ze zpupnosti, která ho vyhnala z křesťanského tábora.

Když se Armida, nyní více žena než kouzelnice, probírala z mdloby a zjistila, že zůstala sama na pláži a že její Rinald odplul na Štěs-